

DR ZDZISŁAW RAUSZER

Mięła 100. rocznica utworzenia Głównego Urzędu Miar i powołania dr. inż. Zdzisława Rauszera na stanowisko dyrektora. Musimy cofnąć się do 5 sierpnia 1915 r., kiedy ostatnie oddziały rosyjskie opuszczały Warszawę, a ich miejsce zajmowali Niemcy. Komitet Obywatelski m. Warszawy, korzystając z liberalnej polityki nowych okupantów, postanowił jak najszybciej uruchomić zarząd nad miarami o czysto polskim obliczu. Zaczęły się poszukiwania kandydata na to stanowisko. Wybór padł na Zdzisława Rauszera, inż. technologa i asystenta Dmitrija Mendelejewa. No minął przebywał wówczas w Piotrogradzie, oddzielnym linia frontu od Królestwa Polskiego. Niezrażony trudnościami postanowił drogą okrężną przez Finlandię jak najszybciej dotrzeć do Warszawy. W końcu 1915 r. stanął się w Ratuszu i po otrzymaniu stosownych prerogatyw od prezydenta miasta w pierwszych dniach lutego 1916 r. przystąpił do realizacji zadania.

Zamiary Rauszera od początku były dalekosiężne. Z myślą o wolnej Polsce kreślił plany utworzenia sprawnej państwowej administracji miar na terenie całego Królestwa Polskiego. W 1917 r. przygotował projekt pierwszej polskiej ustawy o miarach, której podstawą była funkcjonująca jeszcze w Królestwie Polskim carska ustawa, ale gruntownie przez niego zmodyfikowana. Wersja Rauszera wprowadzała jako obowiązujący metryczny system miar, pozostawiając dopuszczone do stosowania niektóre jednostki spoza niego. Projekt wymieniał wyłącznie podstawowe jednostki fizyczne, pozostawiając ustanawianie jednostek wtórnych komisjom złożonym z fachowców wywodzących się ze służby legalizacyjnej. Sankcjonował wprowadzony już w 1915 r. czas środkowoeuropejski, który przyjmował dla Królestwa Polskiego jako godzinowy południk 22,5° na wschód od Greenwich. Kodyfikował prawo o kalendarzu, uznając za obowiązujący kalendarz gregoriański.

Sprawą zupełnie nowatorską był zamysł powołania Królewskiego Instytutu Metrologicznego jako instytucji o charakterze naukowym na wzór podobnych w Anglii i Niemczech. Na przełomie 1917 i 1918 r. był gotowy schemat organizacyjny Ministerstwa Przemysłu i Handlu, w skład którego miał wejść Główny Urząd Miar łącznie z Królewskim Instytutem Metrologicznym. Po ogłoszeniu projektu ustawy w 1918 r. między Rauszere a Stanisławem Kalinowskim, profesorem fizyki na Wydziale Chemii PW, powstał konflikt wokół odebrania Instytutowi Fizycznemu prawa wykonywania badań i usług. Zdaniem Rauszera działalność na tym polu powinien prowadzić GUM. W celu rozpatrzenia projektu powołano dwie komisje. W skład pierwszej weszło pięciu profesorów i Rauszer. Komisja owa uznała, że część naukowa jest poprawna, ale zażądała zmian „w części admini-

nistracyjnej”. Druga komisja, złożona z przemysłowców i przedstawicieli MPIH, zajęła odwrotne stanowisko. Po dyskusjach wnioski uchwalono w myśl propozycji prof. Kalinowskiego. W ten sposób sens istnienia projektowanego Instytutu Metrologicznego został zakwestionowany przez usankcjonowanie już wcześniej Instytutu Fizycznego. Projekt Rauszera po korektach stał się podstawą opracowania pierwszego polskiego dekretu o miarach. Zasadnicza po prawka, polegająca na wykreśleniu z dekretu Instytutu Metrologicznego, położyła się cieniem na działalności utworzonego już w wolnej Polsce Głównego Urzędu Miar, co Rauszer odczuwał jako porażkę osobistą.

Na przestrzeni 100 lat zamysł powołania Państwowego Instytutu Metrologii wracał i upadał kilkakrotnie. Jest jednak nadzieja, że tym razem się uda! U progu drugiego stulecia istnienia urzędu koncepcja Rauszera zaczyna się materializować w postaci kampusu laboratoryjnego GUM w Kielcach. ●

DR ANDRZEJ BARAŃSKI